



**arodpolicies.org**

arod@arodpolicies.org

Jørn Sigurd Maurud  
Riksadvokatens Kontor

24. november 2021

## **Riksadvokatens rapport, maktmidler, og straffelovens §§ 231 og 232**

Alliansen for rettighetsorientert ruspolitikk (AROD) viser til tidligere korrespondanse<sup>1</sup> hvor Riksadvokaten informeres om at en avklaring rundt bruk av maktmidler på rusfeltet også må inkludere de som besitter til mer enn eget bruk.

En slik avklaring følger av prinsipielle hensyn og rettsstatens garantier. Politikerne kan ikke sykeliggjøre eller kriminalisere rusbruk uten å vurdere forholdet til prinsipper som likhet, forholdsmessighet, selvbestemmelse, og frihetspresumpsjon, og etter rusreformutvalgets påvisning av offentlig panikk er det kun en blindsoner som opprettholder forbudets legitimitet.

Organisasjoner på rusfeltet har vist sammenhengen mellom dette fenomenet, vilkårlig forfølgelse, og menneskerettsbrudd. I høringer, innspill, og over 30 kronikker<sup>2</sup> i media har vi påpekt statens ansvar for å sikre et rettighetsbilde som blir bekreftet i stadig flere internasjonale domstoler, rapporter, og fagtidsskrift, men politikerne forblir fanget av panikken som rusreformutvalget påpekte som et problem.

AROD håpet derfor på Riksadvokatens undersøkelse som et skritt mot klargjøring av et større rettighetsbilde, for det er ikke bare politiets maktmidler mot brukere som er omtvistet og som må under lupen. I den grad offentlig panikk har definert politikken, vil det være en avstand til menneskerettighetene, og de forfulgte grupperingene har krav på et effektivt rettsmiddel.

### **Manglende fagansvar**

Vi er således skuffet over at undersøkelsen ble begrenset til praksis for ransaking i mindre narkotikasaker. Ikke bare ignoreres rettighetsbildet til 30 prosent av fangebefolkningen, men rapportene fra lokale politidistrikt fremstår som en hvitvasking av historien – en som motsies av politiet selv i diverse TV episoder. Vi synes altså å bevitne et system som bevarer seg selv, ett som baserer seg på overdimensjonert maktbruk for å bestå, og det er opplagt at Riksadvokatens innsats for å avdekke menneskerettsbrudd på rusfeltet ikke er betryggende.

*For politifaget er intet avklart, for politi- og påtalemyndighet fortsetter ubehagelige spørsmål å underminere lovens autoritet, og for samfunnet gjenstår et oppgjør med den dobbeltmoral som nærer forbudslinjen.*

---

<sup>1</sup> [https://8c75b10d-e0b1-4d25-99ed-609c80001c6c.filesusr.com/ugd/a479b9\\_7671f1d8f8094688882cb05c1ca5075b.pdf](https://8c75b10d-e0b1-4d25-99ed-609c80001c6c.filesusr.com/ugd/a479b9_7671f1d8f8094688882cb05c1ca5075b.pdf)

<sup>2</sup> [Skal forskjellsbehandlingen av rusbrukere fortsette? \(aftenbladet.no\)](https://www.aftenbladet.no/nyheter/2021/11/24/skal-forskjellsbehandlingen-av-rusbrukere-fortsette/)



Det er allerede opplagt at maktbruk mot brukere ikke kan forsvares. Rusreformutvalgets påvisning av et rettighetsbilde hevet dette over tvil, og det som gjenstår er om forbudstilhengerne, med noen legitimitet, kan forvri loven om tilbud og etterspørsel til en offer- og overgriperkontekst.

Slik opprettholdes 21 års straff for handlinger som er lovlig regulert i stadig flere vestlige land, men det er et juridisk prinsipp at jo strengere straff, jo sterkere krav er det til loven. Det skal derfor mer til for å forsvare straff mot selgere og produsenter enn brukere. For å være «nødvendig i et moderne samfunn» må det være et troverdig forhold mellom mål og middel. Forbudet må ikke bare være det minst inngripende av alle tilgjengelige tiltak for å beskytte, men egnet til å nå målet om et narkotikafritt samfunn, og det blir stadig mer opplagt at Straffelovens §§ 231 og 232 har feilet i å begrense problemet med illegale stoffer.

Etter over 60 år med krig mot narkotika er innsiktene fra samtlige fagfelt i stedet at forbudet har påført uheldige tilleggskonsekvenser.<sup>3</sup> Det er konsensus fra forskere om at skillet mellom lovlige og ulovlige stoffer er irrasjonelt, og at en helsepolitisk tilnærming, slik som vi har for alkohol, er den mest hensiktsmessige måten å begrense problemer med rusbruk. Det er heller ingen tvil, som rusreformutvalget påpekte, at myten om narkotikahaien er politisk fiksjon,<sup>4</sup> og at staten har ansvar for å klarlegge rettighetsbildet til de forfulgte gjennom en generell menneskerettsanalyse.<sup>5</sup>

### **Menneskerettigheter og straffelov**

Grunnloven krever at dette gjøres. Sett fra menneskerettighetenes perspektiv må staten ha vektige grunner til å straffe, og det er fem spørsmål som forbudstilhengerne må besvare om straffelinjen skal ha legitimitet.<sup>6</sup> Ansvarlige for politikken har ikke besvart disse spørsmålene. Et samlet Storting, samt Justis- og Helsedepartement har i stedet frasagt seg ethvert ansvar for de forfulgte grupperingene, og det sivile samfunn ser derfor til domstolene.

For å underlegge den politiske prosessen rettsstatens kontroll ble det satt opp en bod med cannabis og psilocybin sopp utenfor politihuset den 11. september. Poli og påtalemyndighet ble med dette invitert<sup>7</sup> til å støtte opp om rettsstatsgarantier, slik at et større rettighetsbilde kan bli klarlagt, og følgende artikler ankrer lovens prinsipielle problem:

---

<sup>3</sup> For dynamikken som forbudslinjen har påført samfunnet, se MIKALSEN, [HUMAN RISING](#) (2018) del 2. Se også MIKALSEN, [TO END A WAR](#) (2015) kapittel 3

<sup>4</sup> Se NOU 2019: 26 *Rusreform – fra straff til hjelp*, kapittel 3.2.2.3., 3.2.2.4., 3.2.2.5, 3.2.3. og 3.3. hvor det påpekes at «narkotikahaien først og fremst var en politisk figur, uten empirisk belegg».

<sup>5</sup> «For å være forenelig med EMK artikkel 8 må inngrep i retten til respekt for privatliv mv. fremme et legitimt formål og være nødvendig i et demokratisk samfunn. . . [Selv om] statene har en vid skjønnsmargin ved vurderingen av om inngrep i retten til privatliv og familieliv i denne forbindelse er forenelige med EMK artikkel 8, [innebærer] kravet om nødvendighet . . . like fullt at det må påvises at inngrepet svarer til et presserende samfunnsmessig behov («pressing social need»). Det må også vises at inngrepet er forholdsmessig holdt opp mot formålet med inngrepet, tatt i betraktning relevante interesser som må avveies ved vurderingen. Det påhviler i første rekke statspartene å foreta disse vurderingene, men EMD kan overprøve om argumentene som hevdes å begrunne inngrepet, er relevante og forholdsmessige og om rettighetene i tilstrekkelig grad ble respektert i beslutningsprosessen som ledet frem mot vedtagelsen av inngrepet». NOU 2019: 26 *Rusreform – fra straff til hjelp*, kapittel 7.4.3., s. 181

<sup>6</sup> Se MIKALSEN, [HUMAN RISING](#) (2018) kapittel 12.2.3, eller [Five questions that must be answered | Alliance for Rights-Oriented Drug Policies \(arodpolicies.org\)](#)

<sup>7</sup> [Vil Påtalemyndigheten støtte menneskerettigheter eller videreføre offentlig panikk? | Juristen](#)

- *Anvendelsen av Straffelovens §§ 231 og 232 er uforenelig med EMK artikkel 3, som sier at «ingen må bli utsatt for tortur eller for umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff».*

«Umenneskelig» og «nedverdiggende» er knyttet til vilkårlighet.<sup>8</sup> I den grad prinsipper som likhet, forholdsmessighet, selvbestemmelse og frihetspresumpsjon ikke er ivaretatt; I den grad vi har med usaklig forskjellsbehandling på rusfeltet å gjøre; og i den grad vi som samfunn har latt dobbeltmoral definere politikken<sup>9</sup>, vil det være brudd på EMK art 3. Vi vil som samfunn, uten god grunn, utsette ut-grupperinger for onder som vi ikke unner inn-grupperinger, og dette er tilfellet om ikke spørsmålene som den rettighetsorienterte debatten oppstiller blir besvart.

- *Anvendelsen av Straffelovens §§ 231 og 232 er uforenelig med EMK artikkel 5 (Retten til frihet og trygghet) som sier at «enhver har rett til personlig frihet og sikkerhet. Ingen må bli berøvet sin frihet unntatt i følgende tilfelle og i samsvar med en framgangsmåte foreskrevet ved lov».*

«Foreskrevet ved lov» vil si at *Straffelovens §§ 231 og 232* må være innenfor rammen som menneskerettsprinsippene oppstiller. Loven må gjenspeile en informert avveining av individets rett til frihet målt opp mot samfunnets behov for beskyttelse, men ruspolitikken er preget av offentlig panikk. Det betyr at det er et misforhold mellom Straffelovens §§ 231 og 232 og menneskerettighetene.<sup>10</sup> Fagansvaret for loven kan ikke sies ivaretatt, og loven er mer inngripende enn rimelig. Vi vil som samfunn, uten god grunn, utsette en befolkning for onder som vi ikke unner andre, og dette er brudd på EMK artikkel 5 om ikke spørsmålene som den rettighetsorienterte debatten reiser blir besvart.

- *Anvendelsen av Straffelovens §§ 231 og 232 er uforenelig med EMK artikkel 8, som sier at «enhver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv», og at det ikke skal «skje noe inngrep av offentlig myndighet i utøvelsen av denne rettighet unntatt når dette er i samsvar med loven og er nødvendig i et demokratisk samfunn av hensyn til den nasjonale sikkerhet, offentlige trygghet eller landets økonomiske velferd, for å forebygge uorden eller kriminalitet, for å beskytte helse eller moral, eller for å beskytte andres rettigheter og friheter.»*

«Nødvendig i et demokratisk samfunn», er kjernen. Staten har tradisjonelt en viss skjønnsmargin, men Rusutvalget dokumenterte at de gode grunnene for å straffe bruk ikke er til stede. Det er derfor stadig flere domstoler ugyldiggjør forbudet med hensyn til EMK artikkel 8. Utvalget utdypet dette i sin rapport,<sup>11</sup> men vurderte ikke rettighetsbildet for selgere/

---

<sup>8</sup> For sammenhengen mellom Straffelovens §§ 231, 232 og vilkårlig fengsling, se MIKALSEN, [TO END A WAR](#) (2015) s 95-99. Se også MIKALSEN, [TO RIGHT A WRONG](#) (2016) kapittel 8.5.5.

<sup>9</sup> For dobbeltmoralen som opprettholder vilkårlig forfølgelse, se MIKALSEN, [HUMAN RISING](#) (2018) s 46-71. Se også MIKALSEN, [TO RIGHT A WRONG](#) (2016), kapittel 8, spesielt 8.5.3, 8.5.4, 8.5.5.

<sup>10</sup> For hvordan forbudet er uforenelig med menneskerettsprinsipper, se MIKALSEN, [TO END A WAR](#) (2015) kapittel 3. FNs menneskerettskonvensjoner bygger på samme prinsipper som EMK. For en gjennomgang av hvordan Straffelovens §§ 231, 232 er uforenelig med FNs konvensjoner, se MIKALSEN, [TO END A WAR](#) (2015) kapittel 4

<sup>11</sup> «I flere land, herunder Mexico, Sør-Afrika og Tyskland, er straffeforfølgning av voksne personer for besittelse av cannabis til egen bruk blitt konstatert å være uforenelig med konstitusjonelle bestemmelser om retten til respekt for privatliv eller beslektede bestemmelser om individets rett til autonomi som det er naturlig å se i sammenheng med retten til privatliv etter EMK artikkel 8 og retten til fri utvikling av personlighet etter FNs verdenserklæring om menneskerettigheter artikkel 22. I Georgia ble lovgivning som hjemlet sivilrettslige sanksjoner av et forbud mot cannabis, kjent forfatningsstridig og ugyldig i

produsenter, da regjeringen utelukket et regulert marked. Allikevel, frihetsberøvelse er det mest inngripende virkemiddel, og om mindre inngripende midler er bedre egnet til å avhjelpe problemer med rus, er det vanskelig å se nødvendigheten av en politikk som gjør vondt verre. Rent faktisk, fagfolk advarer mot forbudets ringvirkninger som en av de største utfordringer i vår tid, og ingen har påvist noen nytteeffekt. Av denne grunn argumenterer Amnesty og Human Rights Watch for at menneskerettsforpliktelser åpner for et regulert marked, og domstolen må veie statens grunner for å demonisere og fengse selgere.

- *Anvendelsen av Straffelovens §§ 231 og 232 er uforenelig med EMK artikkel 9 første ledd som sier at «enhver har rett til tankefrihet, samvittighetsfrihet og religionsfrihet; denne rett omfatter frihet til å skifte sin religion eller overbevisning, og frihet til enten alene eller sammen med andre og så vel offentlig som privat å gi uttrykk for sin religion eller overbevisning, ved tilbedelse, undervisning, praksis og etterlevelse». Andre ledd fortsetter «Frihet til å gi uttrykk for sin religion eller overbevisning skal bare bli undergitt slike begrensninger som er foreskrevet ved lov og er nødvendige i et demokratisk samfunn av hensyn til den offentlige trygghet, for å beskytte den offentlige orden, helse eller moral, eller for å beskytte andres rettigheter og friheter».*

Dette innebærer at en menneskerettsanalyse må til for å vurdere inngrep i tanke- og religionsfriheten. Prinsipper som likhet, forholdsmessighet, selvbestemmelse, og frihetspresumpsjon legger lista for et rettighetsbilde, og staten kan ikke tilkjennes skjønnsmargin så lenge viktige spørsmål forblir ubesvart. Offentlig panikk er tross alt påvist, og vedlagt dokumentasjon viser hvordan retten til tankefrihet og religion innebærer retten til å innta ulovlige stoffer.<sup>12</sup> Det er ingen tvil om at rusbruk tilbyr kvalitetsmessigheter som mennesker kan ha nytte av. Det er heller ingen tvil om at flere stoffer spiller en viktig rolle for åndelig søkende, og om ikke ansvarlige for politikken kan besvare kritikken, ugyldiggjøres forbudet av EMK artikkel 9.

- *Anvendelsen av Straffelovens §§ 231 og 232 er uforenelig med Protokoll 12 og EMK artikkel 14 (Forbudet mot diskriminering), som sier at «Utøvelsen av de rettigheter og friheter som er fastlagt i denne Konvensjon skal bli sikret uten diskriminering på noe grunnlag slik som kjønn, rase, farge, språk, religion, politisk eller annen oppfatning, nasjonal eller sosial opprinnelse, tilknytning til en nasjonal minoritet, eiendom, fødsel eller annen status».*

«Annen status» er avgjørende. Oppsummeringen ikke er utfyllende, og enhver forskjellsbehandling må tåle en menneskerettsanalyse så lenge straff er i bildet. I den grad det er et irrasjonelt skille mellom lovlige og ulovlige stoffer, og i tilnærmelsen til forskjellige brukere, vil det derfor være brudd på artikkel 14 og Protokoll 12.<sup>13</sup> Vi vil ha med vilkårlig forfølgelse å gjøre, og dette er tilfellet om de fem spørsmålene står ubesvart.

Plasshensyn gjør behandlingen overfladisk, men alle artiklene henger sammen og reflekterer hverandre. I den grad vi har brudd på likhets-, forholdsmessighets-, eller autonomiprinsippet, vil vi ha vilkårlig forfølgelse; det vil være en diskriminerende, uforholdsmessig, og integritetskretnende praksis, og for å gjøre opp for iboende svakheter ved den kommende

---

2018, fordi det innebar et uforholdsmessig inngrep i innbyggernes autonomi, se omtale i kapittel 6». NOU 2019: 26 *Rusreform – fra straff til hjelp*, kapittel 7.4.3., s. 181

<sup>12</sup> For Straffelovens problem med retten til tanke- samvittighets- og religionsfrihet, se MIKALSEN, [TO ENDA WAR](#) (2015) s 99-111.

<sup>13</sup> For likhetsprinsippet relevans for ruspolitikken, se MIKALSEN, [TO ENDA WAR](#) (2015) kapittel 3.1.1. Se også MIKALSEN, [TO RIGHT A WRONG](#) (2016) kapittel 8.4.4.



rapporten fra Riksadvokaten, ber vi den høyere påtalemyndighet støtte vårt krav om utredning for domstolene.

Dette er den viktigste juridiske problemstillingen siden krigen, og det er avgjørende at saken blir belyst. Innen problemstillingen er behandlet i norske domstoler vil halve Europa ha legalisert cannabis, og Riksadvokatens videre føringer kan være avgjørende for om integritet tar styring i nasjonal sammenheng eller om problemet med offentlig panikk fortsetter.

Med vennlig hilsen

A handwritten signature in black ink that reads 'Roar Mikalsen'. The signature is written in a cursive style with a long, sweeping tail.

Roar Mikalsen  
Leder for AROD